

e-ISSN: 2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Pamukkale University Journal of Divinity Faculty
6 (12), Güz / Autumn 2019, 209-232

**HZ. PEYGAMBER DÖNEMİ MEHİR MİKTARLARI VE GÜNÜMÜZDEKİ
KARŞILIKLAR**
The Amounts of Mahr in The Prophet's Period and Their Equivalents

Ayşe Betül ALGÜL

Araştırma Görevlisi, Karabük Üniversitesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, İslam Hukuku Anabilim Dalı, Karabük, Türkiye. e.mail: aysebetulalgul@hotmail.com Orcid No: 0000 0001-8356-3447.

Ömer Faruk HABERGETİREN

Dr. Öğrt. Üyesi, Karabük Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, İslam Hukuku Anabilim Dalı, Karabük, Türkiye. E-Mail: ofhabergetiren@hotmail.com Orcid No: 0000-0001 9304-6726.

Hakemler / Referees:

Doç. Dr. Said Nuri AKGÜNDÜZ / Bolu AİBÜ İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğrt. Üyesi Mehmet ÜMÜTLİ / Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 06 Kasım/November 2019

Kabul Tarihi / Accepted: 28 Aralık/December 2019

Yayın Tarihi / Published: 30 Aralık/December 2019

Cilt / Volume: 6 Sayı / Issue: 12 Sayfa/ Pages: 209-232

Atıf / Cite as: Algül, Ayşe Betül. Habergetiren Ömer Faruk. Hz. Peygamber Dönemi Mehir Miktarları Ve Günümüzdeki Karşılıkları. [The Amounts Of Mahr In The Prophet's Period And Their Equivalents]. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi-Pamukkale University Journal of Divinity Faculty*. 6/12, (2019): 209-232.
<https://doi.org/10.17859/Pauifd.643770>.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, 1-Thenticate intihal tarama programı ile taranmıştır. Ayrıca iki hakem tarafından da incelenmiştir. / This article has been scanned with 1-Thenticate plagiarism screening program. Also this article has been reviewed by two referees.
www.dergipark.gov.tr/pauifd

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (PAUİFD), 6 (12), 2019: 209-232

HZ. PEYGAMBER DÖNEMİ MEHİR MİKTARLARI VE GÜNÜMÜZDEKİ KARŞILIKLARI*

Ayşe Betül ALGÜL** Ömer Faruk HABERGETİREN***

Öz

Mehir, evlilikle birlikte kadının kocasından almaya hak kazandığı mal veya maddi değeri olan menfaattir. Çok sayıda ayet ve hadiste çeşitli açılardan ele alınması, bu meseleye özel önem atfedildiğine işaret sayılabilir. Dolayısıyla mehrin üzerinde çalışılması gereken bir konu olduğu söylenebilir. Bu araştırmada Hz. Peygamber ve sahabe dönemi esas alınarak mehrin miktarı konusu incelenmiştir. Rivayetler taranmak suretiyle o dönemde mehr olarak verilenler ve miktarları tespit edilmeye çalışılmıştır. Ulaşılan verilerden hareketle, Hz. Peygamber'in eşlerine verdiği ve kızları için istediği mehrin birbirine yakın olduğu söylenebilir. Her bir eşine aynı miktarı vermese de genel bir ortalamadan söz etmek mümkündür. Sahabeyle dair rivayetlerde ise böyle bir standarttan bahsetmek çok zordur. Zira bir çift ayakkabıdan, bugün milyonlarla ifade edilebilecek rakamlara ulaşan farklılıklar söz konusudur. Bu çalışmada, Hz. Peygamber ve sahabenin ödediği mehr miktarları o dönemin birimleriyle tespit edilip nakledildikten sonra, okuyucu nazarında daha anlamlı olması adına altın ve koyun fiyatları baz alınarak günümüz rakamlarına çevrilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mehir, Hz. Peygamber Dönemi, Sahabe, Dinar, Dirhem.

The Amounts of Mahr in The Prophet's Period and Their Equivalent

Abstract

Mehir is the property or financial benefit that a woman is entitled to receive from her husband at marriage. The fact that a large number of verses and hadiths are dealt with from various angles can be considered a sign that special attention has been attached to this issue. Therefore, it can be said that mahr is an issue that needs to be studied. In this research, the subject of the mahr was examined based on the period of the Prophet and the Companions. The narrations were polled, and it was tried to determine what was given as mahr and the amounts of mahr in that period. Based on the data obtained, it can be said that the mahr that the Prophet gave to his wives and wanted for his daughters was close to each other. Although he didn't give the same amount to each wife, it is possible to talk about a general average. It is very difficult to mention such a standard in the narrations about the Companions. Because there are differences from a

---

* Bu makale "Hz. Peygamber Dönemi Mehir Uygulamaları ve Mehrin Hikmetleri" isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Araştırma Görevlisi, Karabük Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Karabük, Türkiye. E-Mail: aysebetulalgul@hotmail.com Orcid No: 0000-0001-8356-3447

*** Dr. Öğrt. Üyesi, Karabük Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, İslam Hukuku Anabilim Dalı, e-Mail: ofhabergetiren@hotmail.com, Orcid No: 0000-0001-9304-6726.

pair of shoes to amounts that can be expressed in millions today. In this study, the amount of mahr paid by the Prophet and his companions was determined and transferred in the currencies of that period. Then amounts tried to be converted into today's currency based on gold and sheep prices.

Keywords: Mahr, Period of Prophet, The Companions, Denarius, Dirham.

STRUCTURED ABSTRACT

The practices of the Prophet and the Companions are of special importance for Muslims. This period, called "Asr-ı Saadet", (era of bliss) is one of the primary reference sources in every field from individual works in daily life to academic studies. This is also the case with regard to marriage, which concerns almost all people. In this study, the practices of the mahr which is one of the marriage-related provisions during the period of the Prophet were examined. The amount of mahr paid in that period was determined and converted into today's currency. Gold and sheep prices were taken as basis during this conversion. Because, based on the narrations, it was determined that the purchasing power and prices of gold and sheep were close to the present day. It can be said that the amount of mahr that the Prophet gave to his wives and wanted for his daughters was, although with exceptions, an average of 400 dirhams. It can be said that this amount is around 40.000-50.000 ₺ in today's currency.

The fact that the Prophet had given an average amount as mahr in his marriage evokes the idea that he takes some factors into account in determining this average amount. However, the Prophet taught that this was not legal obligation by not objecting to the amount of mahr given by the Companions and by giving sometimes different amounts of mahr to his wives. According to the narrations it can be said that the Prophet considers the possibility of payment for the amount of the mahr. Because he did not object to different amounts of mahr but condemned those who set amounts above their economic power. In addition, the Prophet did not ask the Companion who said that he had married, whether or not he had given her a mahr but asked him what he had given as a mahr. This can be considered as a sign that the mahr must be paid.

It is not possible to determine an average amount due to the large difference between the amount of the mahr given by the Companions. Things that have little or no economic value have been given as mahr, as well as the amounts that can be expressed in millions today. For example, the entry of one companion into Islam was considered as a mahr, while another companion gave a pair of shoes and the other companion gave a land worth 100,000 dirhams. Despite these differences in the amount of mahr paid by the Companions, it is possible to say that the entire Companions were in an effort to give a mahr even if the amount was small. Their this meticulousness will give important clues about the importance of the mahr as they had the opportunity to witness the Qur'an's coming and the practice of the Prophet himself.

The practice of the Companions gives important clues about determining the amount of the mahr too. This wide range of quantities brings ease in implementation and exemplary for people from all strata. Based on the practices of the Companions, it is possible to say that those who have financial means should give an amount that will allow the woman to live on for a while with the money which given as mahr. Because it is seen that the Companions who gave a mahr below the amount given by the Prophet were generally unable to give more. On the other hand, it can be said that the social situation should be taken into consideration when giving mahr, based on

the narration Abu Hurayrah conveyed, which states that the mahr of companions is 10 ukiyye and Omar's attempt to put a limit to mahr. Because, if the rich people give a very high amount of mahr, it will raise mahr al-mithl (the precedent mahr) and this will make getting married difficult for the poor. However, there is no obstacle for those who want to keep the amount of the mahr high. While this is the case for those whose economic situation is suitable, it can be said that those who are incapacitated financially should give mahr in proportion to their economic opportunities and should not avoid marriage just because they cannot give mahr.

GİRİŞ

Hız. Peygamber'in hayatı, Müslümanlar için her yönden örnek olduğu gibi, fıkhî hükümler hususunda da ikinci referans kaynağıdır. Bu nedenle herhangi bir konuda hüküm tespit edilmeye çalışılırken ilgili ayetlerden sonra müracaat edilecek merci sünnettir. Tabiatıyla bu durum, mehre ilişkin hükümlerin belirlenmesi çabasında da geçerlidir. İlgili ayetler, mehrin ödenmesini emrederken, (en-Nisâ 4/24-25) gönül hoşnutluğu ile verilmesi gerektiğini, (en-Nisâ 4/4) kadının rızası olmadan tamamının veya bir kısmının geri alınamayacağını (el-Bakara 2/229) bildirir. Sarahaten olmasa da işaretin delaleti yoluyla, miktar konusunda bir üst sınır olmadığını haber verir. (en-Nisâ 4/4) Bu çalışmada da ayetlerden sonra sünnete müracaat edilerek, Hız. Peygamber ve ashabın verdiği mehir miktarları tespit edilmeye çalışıldı.

Mehirlerin Hız. Peygamber dönemi birimleriyle (dirhem-dinar vs.) tespit edilmesi, gerekli olmakla birlikte sadece bununla yetinmek, Hız. Peygamber ve sahabeyi örnek almak açısından pratik fayda sağlamada yetersiz kalır. Belirlenen miktarların o dönemdeki alım gücünün tespit edilmesi daha somut veriler oluşmasını sağlar.

Bilindiği üzere Hız. Peygamber döneminde altın ve gümüş (dinar ve dirhem) paralar kullanılmaktaydı. Bunlardan gümüş zaman içerisinde oldukça fazla ekonomik değer kaybı yaşarken, altın değerini günümüze kadar korumuştur. Bu nedenle günümüz birimlerine çevirmede öncelikli olarak altın tercih edilmiştir.

Hız. Peygamber'in zekât nisabını gümüş için 200 dirhem¹ altın için 20 dinar² olarak belirlemesinden hareketle o dönemde bir dinarın 10 dirheme karşılık geldiği sonucuna ulaşılabilir. Bir dinar/miskal 4,25 gr olduğuna³ göre altının günümüz değerine dayanarak şöyle bir hesaplama yapmak mümkündür;⁴

¹ Ebû Dâvûd, "Zekât", 4 (H. No: 1572).

² Ebu'l-Hasen Ali b. Ömer Dârekutnî, *Sünenü'd-Dârekutnî*, thk. Şuayb Arnaût v.dğr. (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2004), 2: 471.

³ Cengiz Kallek, "Miskal", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2005), 30: 182.

⁴ Bu hesaplamalar, altının 17.02.2019 tarihinde gram fiyatı baz alınarak yapılmıştır.

5 dirhem	0,5 miskal	2,125 gr	473,8 ₺
7,5 dirhem	0,75 miskal	3,187 gr	710,7 ₺
10 dirhem	1 miskal	4,25 gr	947,7 ₺
200 dirhem	20 miskal	85 gr	18.955 ₺

Rivayetlerden hareketle Hz. Peygamber döneminde bir koyunun fiyatının 5-10 dirhem arasında değiştiği söylenebilir.⁵ İkinin ortalaması alınarak bir koyunun 7,5 dirhem olduğu farz edilirse, günümüz fiyatlarıyla 710 ₺ gibi bir rakama ulaşılır. Koyunun 10 dirhem olduğu rivayeti esas alınrsa bu rakam 950 ₺ civarında olur. Bugün dünyada koyun fiyatlarını tespit etmek için Türkiye Diyanet Vakfı'nın 2018 yılı kurban bağış fiyatları esas alınrsa, bir koyunun yurt dışında 650 ₺, Türkiye'de 850 ₺ olduğunu söylemek mümkündür.⁶ Buradan hareketle Hz. Peygamber dönemindeki koyun fiyatlarının -tam mutabakat sağlamasa da- günümüz koyun fiyatlarına yakın olduğu söylenebilir. Bu da altının o dönemdeki alım gücüyle günümüzdeki alım gücü arasında çok fark olmadığı sonucuna ulaştırır.

Diğer zekât maddeleri üzerinden de benzer hesaplamalar yapmak mümkünse de çalışmanın ana mihreri ile çok bağlantılı olmaması nedeniyle, fikir vermeye yeterli olan bu hesaplamalarla iktifa edilecektir.

1. Hz. Peygamber'in Eşlerine Verdiği Mehirler ve Günümüzdeki Karşılıkları

Hz. Peygamber'in eşlerine verdiği mehir ortalama 500 dirhem civarındadır. Nitekim Hz. Âişe'ye bu konu sorulduğunda "12 ukiyye ve 1 neşş idi. Neşş nedir biliyor musunuz? Yarım ukiyyedir. Bunun tamamı 500 dirhem eder. Hz. Peygamber'in eşlerine verdiği mehir budur."⁷ şeklinde cevap vermiştir. Yine Hz. Ömer bir hutbe esnasında "Sakın kadınların mehirlerini artırmayın. Eğer bu dünyada bir ikram, Allah katında takva (alameti) olsaydı buna en fazla layık olanınız Hz. Peygamber olurdu. Halbuki o ne eşleri ne de kızları için 12 ukiyyeden fazla mehir belirlememiştir."⁸ şeklindeki ifadesiyle benzer bir miktar zikretmiştir. Rivayetlerde kastedilen ukiyye Hicaz ukiyyesi olup 40 dirheme denktir.⁹ Bu durumda 12 ukiyye 480 dirhem eder. Hz. Âişe'nin rivayetinde fazladan zikredilen 20 dirhem değerindeki neşş ibaresinin Hz.

⁵ Buhârî, "Zekât", 37 (H. No: 1453); Ebû Dâvûd, "Buyû", 28 (H. No: 3384).

⁶ "Türkiye Diyanet Vakfı 2018 Online Bağış Sistemi", [https:// bagis. diyanetvakfi.org.tr](https://bagis.diyantvakfi.org.tr), erişim: 17 Şubat 2019, <https://bagis.diyantvakfi.org.tr>.

⁷ Müslim, "Nikah", 13 (H. No: 1426); Ebû Dâvûd, "Nikah", 29 (H. No: 2105); Nesâî, "Nikah", 66 (H. No: 3347); İbn Mâce, "Nikah", 17 (H.No: 1886).

⁸ Ebû Dâvûd, "Nikah", 29 (H. No: 2106); Tirmizî, "Nikah", 23 (H. No: 1114); Nesâî, "Nikah", 66 (H. No: 3349); İbn Mâce, "Nikah", 17 (H. No: 1887).

⁹ Yahya b. Şeref Nevevî, *el-Minhâc fî şerhi Sahîh-i Müslim b. Haccâc* (Beytü'l-Efkâri'd-Düveliyeye, t.y.), 886.

Ömer'den gelen rivayette bulunmaması, onun sadece ukiyye kısmını zikredip küsûratı dikkate almamasından kaynaklanmış olabilir.¹⁰

Hız. Peygamber'in verdiği mehirler konusunda ortalama bir miktar söylemek mümkünse de her eşine tam olarak 480 veya 500 dirhem ödemiş değildir. Dolayısıyla Hız. Âişe, mezkûr miktarı belirtirken galibe itibar etmiştir.¹¹ Bu nedenle miktar konusunda genel bir ifade kullanmak yerine, tespit edebildiğimiz kadarıyla Hız. Peygamber'in ödediği mehirleri ayrı ayrı zikretmek daha uygun olacaktır. Ayrıca mehirde kadının durumu miktarı belirlemede etken olduğundan her bir eşinin bireysel olarak zikredilmesi, gözetilen kriterlerin daha net anlaşılmasını sağlayabilir.

1.1. Hız. Hatice'nin Mehri

Hız. Peygamber'in Hız. Hatice ile evliliği 25 yaşında iken, risalet gelmeden önce gerçekleşti. Hız. Peygamber, o hayattayken başkasıyla evlenmedi. İbrahim hariç tüm çocuklarının annesi olan Hız. Hatice, İslam'ı kabul eden ilk kişidir.¹²

Hız. Hatice'nin mehrinin ne kadar olduğu hususunda kaynaklarda farklı rivayetler mevcuttur. İbn Hişam (ö: 218/833) 20 genç deve verildiğini bildirirken¹³ İbn Sa'd, (ö:230/845) ona da 12 ukiyye ve 1 neşş verildiğini nakleder.¹⁴ San'ânî (ö: 1182) miktarın 12 ukiyye ve 1 neşş olmadığını ifade eder ancak ne kadar olduğu konusunda bilgi vermez.¹⁵

Hız. Hatice'nin mehir miktarını günümüz rakamlarına çevirmek için Hız. Peygamber döneminde devenin fiyatının tespit edilmesi gerekir. Bunun için zekât nisapları kullanılarak yaklaşık bir değer belirlenebilir. Hız. Peygamber 5 deve de 1 koyun zekât verilmesini emretmiştir.¹⁶ 40 koyun için verilecek zekat da 1 koyundur.¹⁷ Buradan yola çıkarak o dönemde 5 deve ile 40 koyunun fiyatlarının birbirine denk olduğunu söylemek mümkündür.¹⁸ Koyunun fiyatı 5-10 dirhem arası değiştiğine

¹⁰ İyaz İbn Musa, *İkmâlü'l-mu'lim bi-fevâidi'l-Müslim*, thk. Yahya İsmail (Dâru'l-Vefa li't-Tabâati ve'n-Neşr ve't-Tevzî', 1998), 4: 585.

¹¹ Muhammed b. İsmail Emir San'ânî, *Sübülü's-selam* (Mektebetü Mustafa el-Bâbî el-Halebî, 1960), 3: 149.

¹² Abdülmelik İbn Hişam, *es-Siretü'n-nebeviyye li İbn Hişam*, thk. Mustafa Sakka v.dğr. (Beyrut: Dâru İhyâi't Tûrâsi'l Arabiyye, 1955), 2: 644; Ebû Abdullah Muhammed İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübra*, thk. Muhammed Abdulkadir Atâ (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1990), 8: 15,42; Muhammed İbn Cerîr Taberî, *Tarihu't-Taberî-tarihu'r-rusûl ve'l-mülûk*, 2. Bs (Beyrut: Dâru't-Türâs, 1387), 3: 161; Mehmet Yaşar Kandemir, "Hatice", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 16: 465.

¹³ İbn Hişam, *es-Sîre*, 2: 643.

¹⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübra*, 8: 13.

¹⁵ San'ânî, *Sübülü's-selam*, 3: 149.

¹⁶ Ebû Dâvûd, "Zekât", 4 (H. No: 1568).

¹⁷ Ebû Dâvûd, "Zekât", 4 (H. No: 1572).

¹⁸ Mehmet Erkal, "Zekat", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44:199.

göre,¹⁹ 40 koyunun değeri 200-400 dirhem arasında değişmektedir. Buradan 5 devenin fiyatının 200-400 dirhem, 1 devenin 40-80 dirhem civarında olduğu sonucuna ulaşılır.

Hz. Hatice'nin mehrinin 20 genç deve olduğu esas alınır. Günümüz rakamlarına şu şekilde çevirmek mümkündür: Deve fiyatı 40-80 dirhem ortası olan 60 dirhem olarak alındığında, $20 \times 60 = 1200$ dirhem = 120 miskal eder. 1 miskal 4,25 gr olduğuna göre, 120 miskal; $120 \times 4,25 = 510$ gr altın eder. Altının gram fiyatı bugün²⁰ 224 ₺'dir. Bu durumda $510 \times 224 = 114.240$ ₺ sonucuna ulaşılır.

İbn Sa'd'ın 12 ukiyye ve 1 neşş verildiğine dair rivayeti esas alındığında, toplamı 500 dirhem/50 miskal eder. Bu durumda $50 \times 4,25 = 212,5$ gr altın eder. Altının gram fiyatı esas alınarak; $224 \times 212,5 = 47.600$ ₺ olduğu söylenebilir.

1.2. Hz. Sevde'nin Mehri

Hz. Sevde, Rasulullah'ın Hz. Hatice'den sonra evlendiği ilk eşidir. Hz. Peygamber evlenmek üzere talip olduğunda vefat eden kocasının ardından beş çocuğuyla yalnız kalmış bir durumdaydı. Hz. Sevde, çocuklarının Rasulullah'ı rahatsız edebileceği endişesini dile getirdiyse de Hz. Peygamber'in, bunun sorun olmayacağını söyleyerek ikna etmesi üzerine nübüvvetin onuncu yılı Ramazan ayında 400 dirhem mehirle evlendiler.

Hz. Sevde'nin mehrini günümüz rakamlarına çevirmek için şöyle bir hesaplama yapılabilir; 400 dirhem = 40 miskal, $40 \times 4,25 = 170$ gram altın, altının gram fiyatı yaklaşık 224 ₺ olduğuna göre, $224 \times 170 = 38.080$ ₺ gibi bir sonuca ulaşılır.

1.3. Hz. Âişe'nin Mehri

Hz. Peygamber'in en yakın arkadaşlarından olan Hz. Ebû Bekir es-Sıddîk'ın kızıdır. Nübüvvetin 4. yılında doğmuştur. Yaşı ve Hz. Peygamber'le kaç yaşında evlendiği hususunda farklı görüş ve eleştiriler olmakla birlikte,²¹ çalışmanın kapsamı dışında olması sebebiyle bu konuya girilmeyecektir. Hz. Peygamber ile Hz. Âişe'nin nikahı nübüvvetin onuncu yılı Şevval ayında, hicretten üç yıl önce kıyılrsa da zifaf hicretten sonra gerçekleşti. Medine'ye geldiklerinde Hz. Âişe, Hz. Ebû Bekir'in ailesinin yanına indi. Halbuki Mescid-i Nebevî ve etrafındaki odalar yapılmış ve Rasulullah'ın ailesi oraya yerleşmişti. Hz. Âişe bir süre daha babasının evinde kaldıktan sonra Hz. Ebû Bekir Hz. Peygamber'e "Seni ehlinle evlenmekten alıkoyan nedir?" diyerek bu durumun nedenini sordu. Hz. Peygamber'den "Mehirdir." cevabını alınca ödünç olarak 12 ukiyye ve 1 neşş verdi. Böylece Rasulullah bu miktarı mehir olarak ödemek suretiyle hicretin sekizinci ayı başlarında Hz. Âişe ile evlendi.²²

¹⁹ Buhârî, "Zekât", 37 (H. No: 1453); Ebû Dâvûd, "Buyû", 28 (H. No: 3384).

²⁰ Bu hesaplamalar, altının 17.02.2019 tarihinde gram fiyatı baz alınarak yapılmıştır.

²¹ Eleştiriler ve değerlendirmeler için bkz: Bünyamin Erul, "Hz. Âişe Kaç Yaşında Evlendi? Dokuz mu? On dokuz mu?", *İslâmî Araştırmalar Dergisi* 19/4 (2006): 637-349.

²² İbn Sa'd, *et Tabakâtü'l-kübra*, 8: 50; Mustafa Fayda, "Âişe", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1989), 2: 201.

H. Âişe'nin mehrinin 50 dirhem değerindeki ev eşyası olduğu da rivayet edilmiş²³ ancak akabinde Elbânî'nin (ö: 1999) bu rivayeti zayıf olarak nitelediği bilgisi verilmiştir. Ayrıca H. Peygamber'in hanımlarına verdiği mehir miktarını aktaran H. Âişe'nin, kendi mehrinin bundan farklı olduğundan bahsetmemesi de miktarın 12 ukiyye ve 1 neşş olduğu kanaatini güçlendirmektedir.

H. Âişe'nin mehrinin 500 dirhem olduğu rivayetine göre, günümüz rakamlarına çevirmek için şöyle bir hesaplama yapılabilir; 500dirhem=50 miskal, 50x4,25=212,5 gram altın, 224x212,5=47.600 ₺ eder. 50 dirhem olduğu rivayeti dikkate alındığında; 50 dirhem=5 miskal, 5x4,25=21,25 gram altın, 224x21,25=4.760 ₺'ye karşılık gelir.

1.4. H. Hafsa'nın Mehri

Risalet gelmeden beş yıl önce, Kureyşlilerin Kabe'yi onardığı sıralarda doğdu. Meşhur sahabi Abdullah b. Ömer'le ana baba bir kardeş olan H. Hafsa, H. Peygamber'den önce Huneys b. Huzâfe ile evliydi. Birlikte Medîne'ye hicret ettiler ancak Bedir savaşından sonra Huneys vefat etti. Önce H. Osman'a sonra H. Ebû Bekir'e kızıyla evlenmesini teklif eden H. Ömer ikisinden de olumsuz cevap aldı. Bu durumu H. Peygamber'e anlatınca Rasulullah ona, "Kızına Osman'dan, Osman'a da kızından daha hayırlısını göstereyim mi? Hafsa'yı bana nikahlarsın, ben de Ümmüğülsüm'ü Osman'a nikahlarım." dedi. H. Ömer'in memnuniyetle kabul etmesi üzerine, H. Peygamber ve H. Hafsa, Uhud Savaşı öncesi, hicretin üçüncü yılı Şaban ayında 400 dirhem mehirle evlendiler.²⁴

H. Hafsa'nın mehrinin günümüzdeki değerini tespit etmek için yapılan hesaplamalarda; 400 dirhem=40 miskal, 40x4,25=170 gram altın, 224x170=38.080 ₺ olduğu sonucuna ulaşılır.

1.5. H. Zeyneb bint. Huzeyme'nin Mehri

H. Zeyneb, H. Peygamber'in eşlerinden Meymûne bint. Hâris'in de anne bir kardeşidir. H. Peygamber'den önceki eşi Ubeyde b. Hâris'in Bedir'de şehit düşmesinden bir süre sonra, hicretin üçüncü yılı Ramazan ayında H. Peygamber'le evlendi. İbn Hişam mehrinin 400 dirhem olduğunu aktarırken, İbn Sa'd'ın Tabakât'ında bu miktar 12 ukiyye ve 1 neşş olarak geçer. Zeyneb bint. Huzeyme bu evlilikten sekiz ay kadar sonra, Rebû'l-âhir ayında, otuzlu yaşlarda vefat etti. Cenaze namazını Rasulullah kıldırması ve onu Bakî' mezarlığına defnetmiştir.²⁵

²³ İbn Mâce, "Nikah", 17 (H. No: 1890).

²⁴ İbn Hişam, *es-Sîre*, 2: 645; İbn Sa'd, *et Tabakâtü'l-kübra*, 8: 65-66; Mehmet Yaşar Kandemir, "Hafsa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 15: 119.

²⁵ İbn Hişam, *es-Sîre*, 2: 647; İbn Sa'd, *et Tabakâtü'l-kübra*, 8: 92; İbn Abdilberr Nemerî, *el-İstîâb fî ma'rifeti'l-ashâb*, thk. Ali Muhammed Becâvî (Beyrut: Dâru'l-Cil, 1992), 4: 1853; Ayşe Esra Şahyar, "Zeyneb bint. Huzeyme", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44: 361.

Hz. Zeyneb bint. Huzeyme'nin mehri, 400 dirhem olduğu rivayeti esas alındığında, 400 dirhem=40 miskal, $40 \times 4,25 = 170$ gram altın, $224 \times 170 = 38.080$ ₺ olarak günümüz rakamlarına çevrilebilir. 500 dirhem olduğu rivayetine göre; $500 \text{ dirhem} = 50 \text{ miskal}$, $50 \times 4,25 = 212,5$ gram altın, $224 \times 212,5 = 47.600$ ₺ olduğu sonucuna ulaşılır.

1.6. Hz. Ümmü Seleme'nin Mehri

Asıl ismi Hind bint. Ebû Ümeyye'dir. Nübüvvetten on üç yıl kadar önce doğdu. Hz. Peygamber'den önce Ebû Seleme ile evli olan Ümmü Seleme ve eşi, Habeşistan'a ilk hicret edenlerdendi. Bedir Savaşı'na da katılan eşi Ebû Seleme, Uhud Savaşı esnasında aldığı bir yara sebebiyle vefat etti. İddetinin bitmesinin ardından önce Hz. Ebû Bekir, ondan sonra da Hz. Ömer Ümmü Seleme'ye talip oldular. Ancak o ikisini de kabul etmedi. Ardından Hz. Peygamber'den gelen evlilik teklifini de çocuklarının çokluğu, kendisinin de yaşlı ve kıskanç olması sebebiyle reddetmek istedi. Ancak Hz. Peygamber'in çocuklarına sahip çıkacağını, kendisinin ondan daha yaşlı olduğunu kıskançlığı için de dua edeceğini söyleyerek onu ikna etmesi üzerine kabul etti. Hicretin dördüncü yılı Şevval ayında evlendiler.²⁶ Hz. Peygamber'in Ümmü Seleme'ye verdiği mehir konusunda farklı rivayetler mevcuttur. İbn Hişam mehrinin içi lif dolu bir yatak, bir bardak, bir tabak ve bir el değirmeni olduğunu aktarırken²⁷, İbn Sa'd iki el değirmeni, iki testi, içi lif dolu deri bir yastık şeklinde nakleder.²⁸ Taberânî'nin naklettiği, Hz. Peygamber'in Hz. Ümmü Seleme'yle 10 dirhem değerindeki ev eşyasıyla evlendiği şeklindeki rivayete de²⁹ dayanarak Hz. Peygamber'in Ümmü Seleme'ye mehir olarak verdiği bu eşyaların yaklaşık 10 dirhem değerinde olduğunu söylemek mümkündür.

Hz. Ümmü Seleme'nin 10 dirhem değerindeki mehri günümüzde, 10 dirhem=1 miskal=4,25 gram altın, $4,25 \times 224 = 952$ ₺'ye tekabül etmektedir.

1.7. Hz. Cüveyriye'nin Mehri

Asıl adı Berre olan Hz. Cüveyriye, Huzaa kabilesinin Benî Mustalik kolunun reisi Hâris b. Ebû Dırâr'ın kızıdır. Hz. Peygamber'den önce Mureysi' Gazvesi'nde öldürülen Safvan b. Mâlik ile evliydi. Hz. Cüveyriye, Müreysi' Gazvesi'nde esir edildi ve Sabit b. Kays'ın hissesine düştü. 9 ukiyye karşılığında Sabit'le *mükâtebe*³⁰ yaptı. Bu bedeli ödemesi konusunda yardım istemek için Hz. Peygamber'e geldi. Hz. Peygamber ona bu söylediğinden daha hayırlısını hem mükâtebe bedelini ödemeyi hem kendisiyle

²⁶ İbn Hişam, *es-Sîre*, 2: 644-645; İbn Sa'd, *et Tabakâtü'l-kübra*, 8: 69-71; Taberî, *Tarih*, 3: 164; Mehmet Yaşar Kandemir, "Ümmü Seleme", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42: 328-330.

²⁷ İbn Hişam, *es-Sîre*, 2: 644-645.

²⁸ İbn Sa'd, *et Tabakâtü'l-kübra*, 8: 71.

²⁹ Ebu'l-Kâsım Süleyman Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, thk. Muhammed b. Abdülmecid Selefî (Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, 1994), 23: 247.

³⁰ Efendi ile kölesi arasında, bir bedel karşılığında özgürlük elde etmek üzerine kurulu olan bir akit. (Mehmet Erdoğan, "Kitâbet", *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2016), 312.)

evlenmeyi teklif etti. Hz. Cüveyriye'nin bu teklifi kabul etmesi üzerine hicretin beşinci veya altıncı yılında evlendiler. Hz. Peygamber'in Hz. Cüveyriye ile evlendiğini öğrenen ashâb, Rasulullah'ın akrabaları kabul ederek, ellerindeki Benî Mustalik'ten olan esirleri, serbest bıraktılar.³¹ Bu esirlerin sayısı bazı rivayetlerde 40, bazı rivayetlerde 100 kişi olarak zikredilir.³²

Hz. Cüveyriye'nin mehri konusunda iki farklı rivayet grubu mevcuttur. Genel olarak azad edilme/esirlerin serbest bırakılması ile ilgili rivayetler bir grup, 400 dirhem miktarını zikreden rivayetler diğer grup olarak düşünülebilir. Birinci rivayet grubunda Hz. Cüveyriye'nin mehrinin; bizzat kendisinin,³³ kavminden bütün esirlerin veya 40 kişinin azad edilmesi³⁴ olduğu ifade edilir. İkinci grup rivayetlerin birinde Hz. Cüveyriye'nin babası Hâris'in, kızının fidyasını ödeyerek onun serbest bırakılmasını sağladığı, sonrasında Hz. Peygamber'in, İslam'ı seçen Cüveyriye'yi babasından isteyerek 400 dirhem mehirle evlendiği bildirilir. Diğerinde Hz. Peygamber'in Hz. Cüveyriye'yi Sâbit b. Kays'tan satın alıp azad ettiği ve 400 dirhem mehir vererek evlendiği nakledilir.³⁵

Hz. Peygamber'in mükâtebe bedelini ödemesi bazı ravilerce satın alma şeklinde anlaşılabilir. Sonuç olarak Hz. Peygamber Hz. Cüveyriye için Sâbit b. Kays'a bir bedel ödemiştir. Babasının fidyeye bedelini Hz. Peygamber'e vermesi de bu kanaati destekler niteliktedir. Yardım isteyen Hz. Cüveyriye'ye gereken bedeli ödemeyi ve evlenmeyi teklif etmiş, o da bunu kabul etmiştir. Bu kabulden hareketle Hz. Peygamber'in onu babasından isteyip 400 dirhem mehir vererek evlenmiş olması mümkündür. Ashâbın ellerindeki esirleri serbest bırakmasının yegâne sebebinin bu evlilik olması da esirlerin bazı kimselerce mehir olarak algılanmasına sebep olmuş olabilir. Babasının Hz. Cüveyriye için fidyeye ödendiğinden habersiz olan kimselerin, Hz. Peygamber'in onu azad ettiğini düşünmüş olmaları da muhtemeldir.

Hz. Cüveyriye'nin mehrinin 400 dirhem olduğu esas alındığında günümüzde, 400 dirhem=40 miskal, 40x4,25=170 gram altın, 170x224=38.080 ₺ gibi bir rakama tekabül ettiğini söylemek mümkündür.

1.8. Hz. Zeyneb bint. Cahş'ın Mehri

Hz. Peygamber'in halası Ümeyme bint. Abdulmuttalib'in kızıdır. Hz. Peygamber'le Hz. Zeyneb'in evliliği hicretin beşinci yılında bizzat vahiy vasıtasıyla gerçekleşmiştir. (el-Ahzâb 33/37) Bundan dolayı daha sonraları Hz. Zeyneb,

³¹ Muhammed İbn İshak, *Kitâbü's-Siyer ve'l-Meğâzî*, thk. Süheyl Zekkâr (Beirut: Dâru'l-Fikr, 1978), 263; İbn Hişam, *es-Sîre*, 2: 294; İbn Sa'd, *et Tabakâtü'l-kübra*, 8: 92; Nemerî, *el-İstîâb*, 4: 1804; Rıza Savaş, "Cüveyriye bint. Hâris", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 8: 146.

³² İbn Sa'd, *et Tabakâtü'l-kübra*, 8: 92; Taberî, *Tarih*, 3: 165.

³³ Ahmed b. Yahya Belâzürî, *Ensâbü'l-esrâf*, thk. Süheyl Zekkâr ve Riyâd Zerkelî (Beirut: Dâru'l-Fikr, 1996), 1: 442.

³⁴ İbn Sa'd, *et Tabakâtü'l-kübra*, 8: 93.

³⁵ İbn Hişam, *es-Sîre*, 2: 296,646.

nikâhının yedi kat göklerin ardında Allah tarafından kıyıldığı söyleyerek Rasulullah'ın diğer eşlerine karşı övünmüştür.³⁶

Hz. Zeyneb'in mehri konusunda bizim ulaşabildiğimiz iki farklı rivayet mevcuttur. Birinde ona da 400 dirhem verildiği aktarılırken,³⁷ diğerinde bizzat Allah tarafından evlendirilmeleri nedeniyle Hz. Peygamber'in mehir ödemediği ifade edilir.³⁸

400 dirhem mehir verildiği rivayeti esas alındığında, 400 dirhem=40 miskal, 40x4,25=170 gram altın, 224x170=38.080 ₺ olarak günümüz rakamlarına çevrilebilir.

1.9. Hz. Reyhâne bint. Şem'ûn'un Mehri

Hz. Reyhâne bint. Şem'ûn, Hz. Peygamber'den önce, Benî Kurayza ile yapılan savaştan sonra öldürülen Ebu'l-Hakem isimli bir zat ile evliydi. Bu savaşta esir alınmış ve Hz. Peygamber'in payına düşmüştü. Rasulullah onu, İslam'ı seçip kendisiyle evlenmesi ya da Yahudilikte kalıp cariyesi olması arasında serbest bıraktı. Bazı rivayetler İslam'ı ve evliliği tercih ettiğini aktarırken bazıları tam aksini nakleder. Bu nedenle kaynakların bir kısmında Hz. Peygamber'in eşleri arasında zikredilirken, diğer bir kısmında cariyeleri arasındadır. Ancak tercih edilen görüş eşi olduğudur. Hatta Hz. Reyhâne'nin çok kıskanç olduğu, bu nedenle Rasulullah'ın onu boşadığı, ancak çok üzülmesi nedeniyle geri döndüğü nakledilir. Bu rivayetler de eşi olduğu görüşünü desteklemektedir. Hz. Reyhâne hicretin 10. yılında, Hz. Peygamber Veda haccından döndükten bir süre sonra vefat etmiştir.³⁹

Hz. Reyhâne Rasulullah'la hicretin 6. yılı Muharrem ayında evlenmiş olup mehri 12 ukiyye ve 1 neşş idi.⁴⁰ Mehrinin Hz. Peygamber'in onu azad etmesi olduğu da rivayet edilmiştir.⁴¹

12 ukiyye ve 1 neşş, 500 dirheme tekabül eder. Buna göre Hz. Reyhâne'nin mehri günümüzde, 500 dirhem=50 miskal, 50x4,25=212,5 gram altın, 224x212,5=47.600 ₺'ye karşılık gelir.

³⁶ İbn Sa'd, *et Tabakâtü'l-kübra*, 8: 82.

³⁷ İbn Hişam, *es-Sîre*, 2: 644.

³⁸ Belâzürî, *Ensâb*, 1: 434.

³⁹ İbn İshak, *Kitâbü's-siyer*, 270; İbn Sa'd, *et Tabakâtü'l-kübra*, 8: 102-103; Nemerî, *el-İstîâb*, 4: 1847; İzzüddin İbn Esîr, *Üsdü'l-gâbe fî ma'rifeti's-sahâbe*, thk. Ali Muhammed Muavviz ve Âdil Ahmed Abdülmevcud (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1994), 7: 121; Hayati Yılmaz, "Reyhâne bint. Şem'ûn", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2008), 35: 42.

⁴⁰ İbn Sa'd, *et Tabakâtü'l-kübra*, 8: 103.

⁴¹ Belâzürî, *Ensâb*, 1: 454.

1.10. Hz. Safiyye bint. Huyey'in Mehri

Medîne'de, muhtemelen 610 yılında doğdu. Babasının, kocasının, kardeşlerinin öldürüldüğü Hayber'in fethi sonrasında esir edilenler arasında Hz. Safiyye de vardı.⁴² Hz. Peygamber'in müslüman olup kendisiyle evlenmesi veya azad edilip kabilesine dönmesi arasında serbest bıraktığı Hz. Safiyye, İslam'ı ve Rasulullah'la evlenmeyi tercih etti.⁴³ Bunun üzerine Hz. Peygamber onu azad etti ve bunu mehir sayarak⁴⁴ hicretin 6. yılında kendisiyle evlendi.⁴⁵

Hz. Peygamber'in Hz. Safiyye'ye mehir olarak Ruzeyne bint. Emetillah isimli bir cariye verdiğine dair bir rivayet bulunsa da⁴⁶ isnadının zayıf olması ve sahih hadislerle çelişmesi nedeniyle delil olabilecek nitelikte değildir.⁴⁷

1.11. Hz. Ümmü Habîbe'nin Mehri

Nübüvvetten 17 yıl önce doğdu. Adından da anlaşılacağı üzere Kureyş liderlerinden Ebû Süfyân'ın kızıdır. Hz. Peygamber'den önceki eşi, birlikte Habeşistan'a hicret ettikleri Ubeydullah b. Cahş idi. Orada irtidat edip Hristiyan olan Ubeydullah, Hz. Ümmü Habîbe'yi de ikna etmeye çalıştıysa da başarılı olamadı, sonunda Hristiyan olarak Habeşistan'da vefat etti. Hz. Ümmü Habîbe çocuğuyla birlikte yabancı bir ülkede tek başına kaldı. Onun bu durumundan haberdar olan Hz. Peygamber Necaşî'ye haber göndererek kendisi adına Hz. Ümmü Habîbe'ye dünür olmasını istedi. Necaşî bir cariyesiyle Rasulullah'ın kendisine tâlip olduğu haberini gönderdiğinde Ümmü Habîbe'ye sevincinden üzerindeki takıları cariyeye hediye etti.⁴⁸

Hicretin 6. veya 7. yılında kıyılan nikahta⁴⁹ Necaşî, Rasulullah adına 400 dinar mehir verdi. Hz. Peygamber mehir olarak bir şey göndermedi.⁵⁰ Nikahtan sonra Necaşî, Hz. Ümmü Habîbe'yi Şurahbil b. Hasene ile Hz. Peygamber'e gönderdi, mehir miktarını mektupla bildirdi. Rasulullah aynen kabul etti.⁵¹ Hz. Peygamber'in diğer eşlerinden hiçbiri 400 dinar mehir almamışken⁵² Hz. Ümmü Habîbe'nin alması,

⁴² İbn Hişam, *es-Sîre*, 2: 646; İbn Sa'd, *et Tabakâtü'l-kübra*, 8: 95; Aynur Uraler, "Safiyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2008), 35: 474.

⁴³ İbn Sa'd, *et Tabakâtü'l-kübra*, 8: 97.

⁴⁴ Buhârî, "Nikah", 68 (H. No: 5169); Müslim, "Nikah", 14 (H. No:1365).

⁴⁵ İbn İshak, *Kitâbü's-siyer*, 265; Taberî, *Tarih*, 3: 166.

⁴⁶ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr* 24: 277.

⁴⁷ İbn Hacer Askalânî, *Fethu'l-bârî şerh-i Sahîhi'l-Buhârî*, thk. Abdulaziz b. Abdullah İbn Bâz (Beyrut: Dâru'l-Meârif, 1379), 9: 129.

⁴⁸ İbn İshak, *Kitâbü's-siyer*, 259; İbn Hişam, *es-Sîre*, 2: 645; İbn Sa'd, *et Tabakâtü'l-kübra*, 8: 76-77; Belâzürî, *Ensâb*, 1: 438; Taberî, *Tarih*, 3: 165; Aynur Uraler, "Ümmü Habîbe", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42: 318.

⁴⁹ Belâzürî, *Ensâb*, 1: 438-439.

⁵⁰ Ebû Dâvûd, "Nikah", 29 (H. No: 2107); Nesâî, "Nikah", 66 (H. No: 3350).

⁵¹ Ebû Dâvûd, "Nikah". 29 (H. No: 2108); Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 24:219.

⁵² İbn Sa'd, *et Tabakâtü'l-kübra*, 8: 78.

Necaşî'nin ödemiş olmasından dolayıdır. Öyle anlaşılıyor ki; Hz. Peygamber de itiraz etmeyerek bu ikramı kabul etmiştir.

Hz. Ümmü Habîbe'nin oldukça yüksek olan mehri günümüz rakamlarına çevrildiğinde 400 dinar=400 miskal, $400 \times 4,25 = 1.700$ gram altın, $224 \times 1.700 = 380.800$ ₺ gibi bir meblağa tekabül etmektedir.

1.12. Hz. Meymûne'nin Mehri

Asıl adı Berre bint. Hâris olup Meymûne ismini Hz. Peygamber vermiştir. Hz. Peygamber'in evlilik teklifi kendisine ulaştığında deve üstünde olan Hz. Meymûne, "Deve de üzerindeki de Rasulullah'ındır." diyerek sevincini izhar etti. Ahzâb Sûresi 50. ayette zikri geçen, nefsinin Hz. Peygamber'e hibe eden kadının Hz. Meymûne olduğu nakledilir.⁵³

Hz. Meymûne'nin mehri hususunda, Hz. Peygamber adına Hz. Abbas'ın 400 dirhem verdiği⁵⁴ mehrinin 500 dirhem olduğu⁵⁵ 10 ukiyye ve 1 neşş mehirle ya da sadece Zeyneb bint. Huzeyme'den kalanlarla evlendiği⁵⁶ yönünde farklı rivayetler mevcuttur. Zikredilen miktarlar birbirinden farklı olmakla birlikte, Hz. Peygamber'in eşlerine verdiği ortalama mehir miktarına yakındır.

Hz. Meymûne'nin mehrine dair üç farklı rivayet birbirine yakın olmakla birlikte, ayrı ayrı günümüz miktarlarına çevrilmesi yararlı olabilir. Buna göre, 400 dirhem olduğu kabul edildiğinde, 400 dirhem=40 miskal, $40 \times 4,25 = 170$ gram altın, $224 \times 170 = 38.080$ ₺ şeklinde bir sonuca ulaşılabilir. 500 dirhem rivayetine göre; 500 dirhem=50 miskal, $50 \times 4,25 = 212,5$ gram altın, $224 \times 212,5 = 47.600$ ₺'ye tekabül eder. 1 ukiyye 40 dirhem, 1 neşş de yarım ukiyye olduğuna göre,⁵⁷ 10 ukiyye ve 1 neşş 420 dirhem eder. Bu miktar günümüz rakamlarına çevrildiğinde, 420 dirhem=42 miskal, $42 \times 4,25 = 178,5$ gr altın, $224 \times 178,5 = 39.984$ ₺'ye karşılık gelir

1.13. Hz. Ema bint. en-Nu'mân'ın Mehri

Hz. Peygamber'in zifaf gerçekleşmeden ayrıldığı kadınlardandır. Hz. Peygamber'le evlendiği hususunda ittifak olmakla birlikte, ismi ve ayrılma sebebi hususunda ihtilaf mevcuttur.⁵⁸ Bu husustaki rivayetlere dayanılarak, zifaf gerçekleşmeden ayrıldıkları söylenebilir.⁵⁹

⁵³ İbn İshak, *Kitâbü's-siyer*, 267; İbn Hişam, *es-Sîre*, 2: 646; İbn Sa'd, *et Tabakâtü'l-kübra*, 8: 104-105,108; Nemerî, *el-İstîâb*, 4: 1915-1917; Mehmet Yaşar Kandemir, "Meymûne", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29: 506.

⁵⁴ İbn Hişam, *es-Sîre*, 2: 646.

⁵⁵ İbn Sa'd, *et Tabakâtü'l-kübra*, 8: 108.

⁵⁶ Belâzürî, *Ensâb*, 1: 445.

⁵⁷ Müslim, "Nikah", 13 (H. No: 1426); Nevevî, *el-Minhâc*, 886.

⁵⁸ Nemerî, *el-İstîâb*, 4: 1785-1787.

⁵⁹ Belâzürî, *Ensâb*, 1: 456; Taberî, *Tarih*, 3: 167; Nemerî, *el-İstîâb*, 4: 1786.

Esma bint. Nu'mân'ın mehri noktasında da ihtilaf mevcuttur. Bazı rivayetler mehir, bazıları mut'a⁶⁰ verildiğini nakleder. Mehir yönündeki rivayetlerde; miktarın 12 ukiyye ve 1 neşş olduğu, bunun 500 dirhem ettiği zikredilir. Babası Nu'mân b. Ebî Cevn bu miktarı az bulduğunu ifade etmiş ancak Hz. Peygamber, eşlerine bundan fazlasını vermediği, kızlarına bundan fazlasını almadığını söylemiştir. Mut'a aldığı aktaran rivayetlerde, Rasulullah'ın iki beyaz keten elbise verdiği ifade edilir.⁶¹

Mehir aldığı rivayetleri esas alındığında, Hz. Peygamber'in ona günümüz rakamlarıyla 500 dirhem=50 miskal, $50 \times 4,25 = 212,5$ gram altın, $224 \times 212,5 = 47.600$ ₺ ödediğini söylemek mümkündür. Bu meblağın nisab miktarının üzerinde olduğu düşünüldüğünde Rasulullah'ın ödediği mehrin, kadını zengin konuma getirecek bir meblağ olduğu sonucu ortaya çıkar.⁶²

Hz. Peygamber'in eşlerinden, mehir miktarı tespit edilebilen hanımlar bunlardır. Bunlar dışında kaynaklarda başka hanımların isimleri de zikredilmekle birlikte, aynı kişi hakkında birbirinden çok farklı haberler aktaran rivayetler arasında mehirlerine dair bilgiye rastlanmamıştır.

Hz. Peygamber'in eşlerine verdiği ortalama mehir miktarı, yukarıda da ifade edildiği gibi, 400-500 dirhem, günümüz rakamlarıyla yaklaşık 38.000-48.000 ₺ arasındadır. Bununla birlikte Hz. Ümmü Seleme'ye 10 dirhem değerinde ev eşyası verirken, Hz. Safiyye ile mehir vermeden veya azadını mehir sayarak, rivayetlerin bir kısmına göre Hz. Zeyneb bint. Cahş ile -nikahlarının bizzat vahiyle gerçekleşmesinden dolayı- mehir vermeden evlenmiştir.

2. Sahabeden Mehir Örnekleri ve Günümüzdeki Karşılıkları

Kur'an'ın nüzulüne, Hz. Peygamber'in bizzat uygulamasına şahitlik etme imkânına sahip olan sahabe, mehir hususunda, ayetlerdeki vurgunun ve Rasulullah'ın titizliğinin farkındaydılar. Kaynak taramalarında karşılaşılan rivayetler bu hassasiyetin kanıtı niteliğindedir. Ashabın mehir olarak, az veya çok mutlaka bir şeyler verme gayretinde oldukları görülür. Öyle ki evlenen birine "Mehir verdin mi?" diye sorulmaz, "Mehir olarak ne verdin?" denirdi.⁶³

Hz. Peygamber'in verdiği mehirler için ortalama bir miktar belirleme imkânı olsa da sahabe için aynı şeyi söylemek pek mümkün görünmemektedir. Zira sadece Müslüman olmaktan, 100.000 dirheme kadar uzanan geniş bir yelpaze söz konusudur. Mehir hususunda bugüne kıstas oluşturabilecek bir hasılaya ulaşmak için, bu geniş yelpaze içerisindeki rivayetlerin ayrı ayrı ele alınarak hem miktar hem de

⁶⁰ Mehir tesmiye edilmeden akdedilen nikahtan sonra koca zifaf gerçekleşmeden karısını boşarsa bu durumda kadına mehir ödemesi gerekmez. Bunun yerine mut'a vermekle yükümlüdür. Bkz: el-Bakara 2/236.

⁶¹ İbn Sa'd, *et Tabakâtü'l-kübra*, 8: 114; Belâzürî, *Ensâb*, 1: 456,458.

⁶² Benzer görüş için bkz; Arif Gezer, "Hz. Peygamber Dönemi Mehir Uygulaması ile Günümüz Mehir Uygulamasının Karşılaştırılması", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/6 (2017): 70-71.

⁶³ Buhârî, "Nikah", 7 (H. No: 5072)

mehri alan ve verenin nitelikleri açısından incelenmesi yararlı olabilir. Ulaşılan rivayetler, miktarlar baz alınarak şöylece sıralanabilir;

2.1. İslam'ı Kabul Etme

Enes b. Malik'in annesi Ümmü Süleym'in Ebû Talha ile, Müslüman olması karşılığında, bunu mehir sayarak evlendiği bizzat Enes b. Malik tarafından rivayet edilir.⁶⁴

Ümmü Süleym'e talip olan Ebû Talha, önce Müslüman olmaması nedeniyle olumsuz cevap aldı. Ümmü Süleym ona, "Sen evlenmek istenilecek bir adamsın. Ama ben Müslümanım, sen kafırsın. Benim seninle evlenmem helal olmaz." diyerek teklifini reddetti. Taştan, ağaçtan yapılmış putlara tapmanın anlamsızlığından bahsetti. Ardından kendisi yeni bir teklif sundu ve Müslüman olduğu takdirde onunla evlenebileceğini, üstelik bunu mehir sayarak başka bir şey istemeyeceğini belirtti. Bu teklifi düşünmek için izin isteyen Ebû Talha, bir süre sonra Ümmü Süleym'e gelerek Müslüman olduğunu haber verdi. Bunun üzerine maddi bir mehir olmaksızın, İslam'a girme karşılığında evlendiler.⁶⁵

2.2. Kur'an Öğretme

Kur'an öğretmenin mehir olup olamayacağı konusu genellikle kendini Hz. Peygamber'e hibe etmek isteyen bir kadından bahseden rivayet bağlamında ele alınır. Bahsi geçen rivayet şu şekildedir;

Bir kadın Hz. Peygamber'in yanına gidip "Ya Rasulallah! Nefsimi sana hibe etmeye geldim." dedi. Hz. Peygamber'in kadına dikkatlice bakıp sesini çıkarmadan başını çevirmesi üzerine kadın bir kenara oturdu. O sırada orada bulunanlardan biri, "Ya Rasulallah! Sen bu kadınla evlenmeyi düşünmüyorsan onu benimle evlendir." dedi. Hz. Peygamber adama mehir olarak verebileceği bir şey olup olmadığını sordu. Sahabinin olmadığını söylemesi üzerine, bir şeyler araması için ailesine gönderdi. Eli boş dönünce Rasulallah; "Demirden bir yüzük bile olur." dedi. Yine bir şey bulamadan dönen sahabi, sadece izarı olduğunu, mehir olarak onu verebileceğini söyledi. Hz. Peygamber izarı kim giyerse diğerine bir şey kalmayacağı gerekçesiyle bunu da kabul etmedi. Bunun üzerine bir kenara oturan sahabi, bir müddet sonra gitmeye yeltendi. Hz. Peygamber onu geri çağırttı ve Kur'an'dan ezbere ne bildiğini sordu. Adam, "Şu, şu sureleri biliyorum." diyerek bildiği sureleri sıraladı. Hz. Peygamber bunları ezbere okuyup okuyamadığını sordu. Aldığı müsbet cevap neticesinde, "Hadi git, bildiğin sureler karşılığında onu sana nikahladım." dedi.⁶⁶ Rivayetin bir diğer tarikinde Hz. Peygamber'in cevabı, "Kalk 20 ayet öğret, o senin eşin." şeklindedir.⁶⁷

Bu rivayetten dolayı Kur'an öğretmenin mehir olup olamayacağı hususunda ulema arasında ihtilaf söz konusudur. Karşılığında ekonomik bir bedel ödenebilen

⁶⁴ Nesâî, "Nikah", 63 (H. No: 3340).

⁶⁵ Nesâî, "Nikah", 63 (H. No: 3341); İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübra*, 3: 383-385.

⁶⁶ Buhârî, "Nikah", 15 (H. No: 5087); Müslim, "Nikah", 13(H. No: 1425).

⁶⁷ Ebû Dâvûd, "Nikah" 31 (H. No: 2112).

her şeyin mehir olabileceği görüşü dikkate alındığında,⁶⁸ Kur'an öğretimi için hoca kiralamaya cevaz veren fakihlerin, bu öğretimi mehir olarak da kabul ettiklerini söylemek mümkündür.⁶⁹

2.3. Bir Çift Ayakkabı

Abdullah b. Âmir'in babasından naklettiği bir rivayet şu şekildedir; Fezâre kabilesinden bir kadın mehir olarak bir çift ayakkabı aldı. Hz. Peygamber kadına bu miktar mehirden razı olup olmadığını sorduğunda kadın olumlu cevap verdi. Bunun üzerine Rasulullah bu evliliğe müsaade etti.⁷⁰

Rivayetteki mehri günümüz rakamlarına çevirmek için bir çift ayakkabının bugünkü ortalama piyasa değeri esas alınabilir. Bu durumda **100-200 ₺** gibi bir miktar vermek mümkündür.

2.4. 1 Nevat/ 5 Dirhem Ağırlığında Altın

1 nevat⁷¹ ya da 5 dirhem ağırlığındaki altının mehir olarak verildiğine dair iki rivayet söz konusudur. Birinde Abdurrahman b. Avf, diğerinde Rabîa el-Eslemî'nin eşine bu miktar mehir verdiğiinden bahsedilmektedir. Söz konusu rivayetler şu şekildedir;

Bir gün Hz. Peygamber Abdurrahman b. Avf'la karşılaştı. Üzerinde zaferan izi gördü ve sebebini sordu. Abdurrahman b. Avf evlendiğini haber verdi. Rasulullah ne kadar mehir verdiğini sorunca "1 nevat (5 dirhem) ağırlığında altın." şeklinde cevap verdi.⁷²

Benzer miktar mehir verildiğine dair diğer bir rivayet de Rabîa el-Eslemî hakkındadır. Bizzat kendisi olayı şöyle aktarır: "Hz. Peygamber bir gün bana 'Ey Rabîa evlenmeyecek misin?' diye sordu. Ben de beni kendisine hizmet etmekten alıkoyacak başka bir meşgale istemediğimi, üstelik mehir olarak verecek bir şeyimin olmadığını söyledim. Sonra kendi kendime, Hz. Peygamber'in, benim içinde bulunduğum durumu bildiği halde bana 'Evlen.' dediğini düşündüm. Tekrar aynı soruyu sorarsa olumlu cevap vermeye karar verdim. Rasulullah bir müddet sonra sorusunu tekrarlayınca 'Ya Rasulullah benimle kim evlenir ki, mehir verecek hiçbir şeyim yok.' dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber, 'Falancalara git. Benim gönderdiğimi söyleyerek kızlarını kendine iste.' dedi. Gönderdiği aile kabul etti ve beni kızlarıyla evlendirdiler. Durumu Hz. Peygamber'e haber verdim. Bunun üzerine Rasulullah, Büreyde el-Eslemî'ye,

⁶⁸ Muhammed b. İdris Şâfiî, *el-Ümm*, thk. Rifat Fevzi Abdulmuttalib (Dâru'l-Vefa li't-Tabâati ve'n-Neşr ve't-Tevzî, 2001), 6: 150-151.

⁶⁹ Şâfiî, *el-Ümm*, 6: 154; Muhammed Emin İbn Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr ale'd-Dürri'l-Muhtâr Şerh-i Tenvîri'l-Ebsâr*, thk. Adil Ahmed Abdulmevcud ve Ali Muhammed Muavviz (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1994), 4: 240-241.

⁷⁰ Tirmizî, "Nikah", 22 (H. No: 1113).

⁷¹ 1 nevat 5 dirheme denktir. 40 dirheme 1 okiyye denildiği gibi 5 dirheme de 1 nevat denir. (Askalânî, *Fethu'l-bârî*, 9: 235.)

⁷² Buhârî, "Nikah", 7 (H. No: 5072).

eşime mehir olarak verecek 1 nevat altın bulmam için bana yardım etmesini söyledi. Aralarında topladılar. Ben de eşime verdim, kabul etti.”⁷³

Bu iki rivayetteki miktarlar günümüz rakamlarına çevrildiğinde; 5 dirhem=0,5 miskal, 0,5x4,25=2,125 gram altın, 224x2,125=476 ₺ gibi bir meblağa tekabül ettiği görülür.

Rivayetlerin birinde Hz. Peygamber mehir miktarını duyunca itiraz etmemiş, diğerinde ise bizzat kendisi 1 nevat verilmesini söylemiştir. Bu durum Rasulullah’ın mezkûr miktarı kabul ettiğini gösterir. İki rivayette de ortak olan nokta; 5 dirhem mehir verecek olan şahısların maddi imkânlarının oldukça sınırlı olmasıdır. Zira Abdurrahman b. Avf bütün mal varlığını Mekke’de bırakarak, Medîne’de yeniden bir hayat kurmaya çalışırken evlenmiş, Rabîa el-Eslemî de maddi imkânsızlıklar nedeniyle evlenmekten çekindiğini belirtmiştir. Bu durum Hz. Peygamber’in eşlerine verdiği mehrin ortalama 400-500 dirhem olması ile birlikte düşünüldüğünde, ekonomik gücü olanların gerektiğinde belli bir süre geçimi sağlayabilecek bir miktar belirlemeleri, olmayanların ise sırf bu sebeple evlenmekten çekinmeyip imkânları ölçüsünde mehir vermelerinin sünnete uygun olduğu söylenebilir.

2.5. 1 Koyun

Temel hadis kaynaklarında Hz. Peygamber döneminde mehir olarak bir koyunun verildiğine dair bir rivayete rastlanmamakla birlikte sahabeden bazı kimselerin sözlerinden bir koyunu mehir vererek evlenmeyi düşündükleri anlaşılmaktadır. Nitekim konuyla alakalı rivayet şöyledir: “Hz. Peygamber zekât olarak gelen koyunları ashâbı arasında taksim ederdi. Bazen de bir koyun iki kişiye paylaşırlardı. Bunlardan biri diğerine ‘Hissenî bana ver de evleneyim.’ derdi.”⁷⁴

Bir koyun fiyatının 5-10 dirhem arasında değişmesinden hareketle bahsi geçen mehrin, günümüzde 473,8 ₺-947,7 ₺ arasında bir miktara tekabül ettiği söylenebilir.

2.6. 160 Dirhem, 60 Müd Hurma ve Bazı Giysiler

Hz. Peygamber’in eşlerinden olan Zeyneb bint. Cahş, bilindiği üzere Rasulullah’tan önce Hz. Zeyd. b. Hârîse ile evliydi. Hz. Zeyd evlenirken ona mehir olarak 10 dinar, 60 dirhem, bir başörtüsü, bir çarşaf, bir gömlek ve 60 müd⁷⁵ hurma verdi.⁷⁶

Hz. Zeyneb’in aldığı mehri günümüz rakamlarına çevirmek için şöyle bir hesaplama yapmak mümkündür; 10 dinar ve 60 dirhem 16 miskale tekabül eder. Bu

⁷³ Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, 22: 111-112.

⁷⁴ Ebu’l-Hasen Nuruddin Heysemî, *Mecmeu’z-zevâid ve menbei’l-fevâid*, thk. Hüsamüddîn Kudsî (Kâhire: Mektebetü’l-Kudsî, 1994), 4: 281.

⁷⁵ Çoğunlukla bakliyat ve hububat gibi kuru besinlerin ölçümünde kullanılan iki avuç miktarında eski bir hacim ölçüsü. Daha geniş bilgi için bkz. Cengiz Kallek, “Müd”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 31: 457-459.

⁷⁶ İsmail b. Ömer İbn Kesîr, *el-Bidâye ve’n-nihâye*, thk. Ali Şerîf (Beirut: Dâru İhyâi’t Tûrâsî’l Arabiyye, 1988), 4: 166.

miktar $16 \times 4,25 = 68$ gram altın, $224 \times 68 = 15.232$ ₺'ye karşılık gelir. Başörtüsü, çarşaf ve gömlek için günümüz piyasa değerleri esas alındığında başörtüsü için 35 ₺, çarşaf için 50 ₺, gömlek için 50 ₺ gibi rakamlar vermek mümkündür. 60 müd hurmanın fiyatını tespit etmek için de bir günlük hamallık ücretinin 1 müd hurma olduğu anlaşılan rivayet⁷⁷ esas alınabilir. Bu durumda 60 müd hurmanın bir işçinin iki aylık kazancına denk olduğu sonucuna ulaşılabilir. Ortalama bir rakam verebilmek için asgari ücret esas alınacak olursa 60 müd hurmanın $2.020 \text{ ₺} \times 2 = 4.040 \text{ ₺}$ tutarında olduğu söylenebilir. Bu durumda Hz. Zeyneb'in aldığı mehrin $15.232 + 135 + 4.040 = 19.407$ ₺'ye tekabül ettiği söylenebilir.

2.7. 200 Dirhem

İbn Ebî Hadred isimli bir sahabi 200 dirhem mehir belirleyerek bir kadınla evlendiğini, ancak mehri ödeyecek gücünün olmadığını söyleyerek Hz. Peygamber'den yardım istedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber adama "Dirhemleri vadilerden toplasanız herhalde daha fazla vermezsiniz!" dedi. Sonra da şu anda yanında ona verecek bir şey olmadığını belirterek, bir seriyyenin hazırlanmakta olduğunu, ona katılırsa ganimet kazanabileceğini umduğunu söyledi. Böylece mehrini ödeyebilirdi. Sahabi bunu kabul edip seriyyeye katıldı. Savaştan döndükten sonra Hz. Peygamber İbn Ebî Hadred'e ganimetler arasından 13 deve verdi.⁷⁸

Bahsi geçen 200 dirhem günümüz miktarlarına çevrildiğinde 200 dirhem=20 miskal, $20 \times 4,25 = 85$ gram altın, $85 \times 224 = 19.040$ ₺'ye tekabül ettiği söylenebilir.

Bu rivayette Hz. Peygamber'in 200 dirhemi fazla bularak sahabiye sitem etmesi, mehrin fazla olmasından değil ödeyecek gücü olmadığı halde başkalarından yardım isteyecek kadar kendini zora sokarak bu miktarı belirlemesinden kaynaklanıyor olabilir.⁷⁹ Zira Ebû Hureyre'den nakledilen "Hz. Peygamber aramızdayken mehir 10 ukiyye (400 dirhem) idi."⁸⁰ şeklindeki rivayetten Rasulullah'ın salt miktardan dolayı böyle bir ifade kullanmadığı anlaşılmaktadır.

2.8. 10 Ukiyye

Ebû Hureyre'den aktarılan bir rivayette meşhur sahabi şöyle demektedir: "Mehir, Hz. Peygamber aramızdayken 10 ukiyye idi."⁸¹ Bir ukiyye 40 dirheme denk olduğuna göre, 10 ukiyye 400 dirheme denktir.

Hz. Peygamber'in de eşlerine verdiği mehrin bu miktara yakın olduğu düşünüldüğünde, bu rivayete dayanarak sahabeden gücü yeten kimselerin Hz. Peygamber'e uyarak genellikle 10 ukiyye verdiğini söylemek mümkündür.

⁷⁷ Buhârî, "Zekât", 10 (H. No: 1416)

⁷⁸ Ebû Abdullah Muhammed Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzî* (Beirut: Âlemi'l-Kütüb, t.y.), 1: 778; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned* 24: 475; 39: 313; Taberânî, *Mu'cemu'l-kebir*, 22:352.

⁷⁹ Muhammed b. Ahmed Kurtubî, *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'ân*, thk. Ahmed Berdûnî ve İbrahim Atfîş (Kâhire: Dâru'l-Mektebeti'l-Mısriyye, 1964), 5: 101.

⁸⁰ Nesâî, "Nikah", 66 (H. No: 3348).

⁸¹ Nesâî, "Nikah", 66 (H. No: 3348).

400 dirheme tekabül eden 10 ukiyye, 40 miskal değerindedir. Bu durumda günümüzde $40 \times 4,25 = 170$ gram altına karşılık gelmektedir. Bu miktarın parasal değeri ise $170 \times 224 = 38.080$ ₺ şeklindedir.

2.9. 400 Dirhem

Hz. Ali'nin Hz. Fatıma'ya verdiği mehir hakkında kaynaklarda farklı bilgiler mevcuttur. Bazı rivayetlerde 400 dirhem değerindeki zırhını verdiği nakledilirken⁸² bazıları zırhın değeri 4 dirhem olarak zikredilir.⁸³ Bazı kaynaklar Hz. Ali'nin bineğini ve bazı eşyalarını satarak toplam 480 dirhem verdiği bilgisini aktarırken⁸⁴ bir kısmı sadece mehrin 400 dirhem olduğunu zikretmekle yetinir.⁸⁵

Bu rivayetlerden yola çıkarak Hz. Ali'nin 400 veya 480 dirhem mehir verdiği söylenebilir. Hz. Peygamber'in eşlerine verdiği ve kızları için istediği mehrin yaklaşık 400 dirhem olduğunu nakleden rivayetler de⁸⁶ bu kanaati destekler niteliktedir. Hz. Ali'nin Hz. Fatıma için verdiği mehri, zırhını değil de bineğini ve bazı eşyalarını satarak temin etmesi daha makul görünmektedir. Zira Hz. Ali'nin zırhından bahsederken "Değeri 4 dirhemden fazla değildir." (ما ثمنها إلا أربعة دراهم) ifadesini kullandığı nakledilir.⁸⁷ Zırhın değeri 400 dirhem olsaydı çekinmesi gerekmezdi. Bu durumda -nisbeten daha eski bir kaynak olan- İbn İshâk'ın (v. 151/768) Kitâbü's-Siyer'inde de zikredildiği gibi zırhın değeri 4 dirhem olmalıdır. Bazı rivayetlerde, Hz. Peygamber'in, Hz. Ali'ye zifaktan önce Hz. Fatıma'ya bir şeyler vermesini emrettiği, Hz. Ali'nin bir şeyi olmadığını söylemesi üzerine "Hutamiyye zırhın nerede?" diye sorarak onu vermesini istediği nakledilir.⁸⁸ Hz. Ali zırhını mehir temin etmek için satmış olsaydı, Hz. Peygamber zifaf öncesinde ona tekrar nerede olduğunu sormazdı. Mehir miktarını zikreden rivayetlerde de zifaf öncesindeki benzer ifadeler rastlanmaktadır.⁸⁹ Hz. Ali'nin Hz. Fatıma'ya talip olduğu sıradaki konuşma ile nikahtan sonra zifaf gerçekleşmeden yaptıkları konuşma birbirine karıştırılmış olabilir. Buna Hz. Ali'nin 400 dirhem civarında mehir verdiği bilgisi de eklendiğinde, 4 dirhem değerinde olan zırhın kıymetinin 400 dirhem olarak aktarılması mümkündür.

Sonuç olarak Hz. Ali'nin 400 veya 480 dirhem mehir verdiği, bu mehri zırhını değil bineği ve bazı eşyalarını satarak temin ettiği söylenebilir.

Hz. Fatıma'nın mehri 400 dirhem kabul edildiğinde, günümüz rakamlarıyla 400 dirhem=40 miskal, $40 \times 4,25 = 170$ gram altın, $224 \times 170 = 38.080$ ₺ ye tekabül eder. 480

⁸² el-Hüseyn b. Ali Beyhakî, *Sünenü'l-kübra*, thk. Muhammed Abdulkadir Atâ (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2003), 7: 414.

⁸³ İbn İshak, *Kitâbü's-siyer*, 246; İbn Sa'd, *et Tabakâtü'l-kübra*, 8: 17.

⁸⁴ İbn Sa'd, *et Tabakâtü'l-kübra*, 8: 16.

⁸⁵ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 7: 378.

⁸⁶ İbn Sa'd, *et Tabakâtü'l-kübra*, 8: 114.

⁸⁷ Beyhakî, *Sünenü'l-kübrâ*, 7: 383.

⁸⁸ Ebû Dâvûd, "Nikah", 36 (H. No: 2125).

⁸⁹ İbn İshak, *Kitâbü's-siyer*, 246.

dirhem olduğu düşünülürken 480 dirhem=48 miskal, $48 \times 4,25 = 204$ gram altın, $224 \times 204 = 45.696$ ₺ şeklinde bir meblağa ulaşılır.

Bu olayın yaklaşık 10-20 yıl sonrasında, Hz. Ömer'in halife olduğu dönemde 400 dirhem mehir vererek Safiyye bint. Ebû Ubeyd isimli bir kadınla evlendiği nakledilir.⁹⁰

2.10. 20.000 Dirhem

Katâde'den aktarılan bir rivayette, Enes b. Mâlik'in bir kadınla 20.000 dirhem mehir vererek evlendiği nakledilmektedir.⁹¹

Bu miktar günümüz rakamlarına; 20.000 dirhem=2000 miskal, $2000 \times 4,25 = 8.500$ gram altın, $224 \times 8.500 = 1.904.000$ ₺ şeklinde çevrilebilir.

2.11. 40.000 Dirhem

Hiz. Ömer hilafeti esnasında mehre bir üst sınır koymaya teşebbüs etmiş, bu sınırı Hiz. Peygamber'in eşlerine verdiği miktar olarak belirlemiş, ancak bir kadının ayete (en-Nisa 4/20) dayalı itirazını haklı bularak bu teşebbüsünden vazgeçmişti.⁹² Kaynaklarda, kendisinin Hiz. Ali'nin kızı Ümmü Gülsüm ile 40.000 dirhem mehir vererek evlendiği bilgisi yer almaktadır.⁹³

Hiz. Ömer'in verdiği bu miktar günümüz rakamlarıyla, 40.000 dirhem=4000 miskal, $4000 \times 4,25 = 17.000$ gram altın, $224 \times 17.000 = 3.808.000$ ₺ gibi oldukça yüksek bir meblağa tekabül etmektedir.

Hiz. Ömer'in sınır koyma teşebbüsüne rağmen bu miktar mehir vermesini, Ümmü Gülsüm'ün Hiz. Peygamber soyundan olması nedeniyle onu tekrîm ve taltîf amaçlı olduğunu düşünmek mümkündür. Zira kızına talip olduğu zaman Hiz. Ali'nin "Ey mü'minlerin emîri!" şeklindeki hitabından, bu evliliğin Hiz. Ömer'in hilafeti esnasında gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Hiz. Ömer'in hilafeti döneminde yaptığı bir diğer evliliğinde mehir olarak 400 dirhem verdiği dikkate alındığında, istisnâ sayılabilecek bu denli yüksek bir miktar vermesinde, peygamber soyundan biriyle evlenmesinin etkisi olmalıdır.

2.12. 100.000 Dirhem

Kaynak taramaları esnasında rastlanan en yüksek rakam olan bu miktarı aktaran rivayet şu şekildedir;

Hiz. Peygamber bir şahsa falanca kadınla evlenmeye razı olup olmadığını sordu. Ondan olumlu cevap alınca aynı soruyu kadına yöneltti. Kadın da razı olduğunu beyan edince onları evlendirdi. Kocasını kadına herhangi bir şey vermedi, mehir de belirlemedi. Bu hal üzere zifafa girdiler. Sahabi Hayber Savaşı'na katılanlardan biriydi.

⁹⁰ Ebû Hâtim Muhammed İbn Hibban, *es-Sîretü'n-nebeviyye ve ahhâru'l-hulefâ* (Beyrut: el-Kütübü's-Sekâfiyye, 1987), 2: 473.

⁹¹ Beyhakî, *Sünenü'l-kübrâ*, 7: 381.

⁹² Beyhakî, *Sünenü'l-kübrâ*, 7: 380.

⁹³ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübra*, 8: 339.

Ölüm zamanı geldiğinde şöyle dedi: “Hz. Peygamber beni falanca kadınla evlendirmişti. Ben ona bir mehir belirlemedim. Şimdi siz şahit olun, Hayber’deki hissemi ona mehir olarak veriyorum.” Adam vefat ettikten sonra kadın bunu 100.000 dirheme sattı.

Bir arazi bedeli olan bu miktar, günümüz rakamlarıyla 100.000dirhem=10.000 miskal, $10.000 \times 4.25 = 42.500$ gram altın, $224 \times 42.500 = 9.520.000$ ₺ gibi ortalamanın oldukça üstünde bir meblağa tekabül etmektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi, çalışma esnasında bundan daha fazla mehir verildiğine dair bir rivayete rastlanmadı. Genel miktarın 400 dirhem olduğu bir ortamda, Necaşi’nin Hz. Peygamber adına Hz. Ümmü Habîbe’ye verdiği on kat fazla mehir bile bu rakamın yarısından daha azdır.⁹⁴

Sahabe döneminde verilen mehirlere bakıldığında miktar belirlemede rol oynayan bir dizi etkenden bahsetmek mümkündür. Kocanın maddi imkânı ilk sırada olmak üzere, Hz. Peygamber’e ittiba, kadının konumu, eşlerin karşılıklı rızası bunlar arasında sayılabilir.

SONUÇ

Hz. Peygamber’in evliliklerinde genel olarak verdiği bir mehir miktarı olması, onun birtakım etkenleri dikkate alarak ortalama bir miktar belirlediği fikrini uyandırmaktadır. Ancak bunun bir zorunluluk olmadığını ahabın verdiği mehirlere itiraz etmemek suretiyle öğrettiği gibi, bazı eşlerine farklı miktarlar vererek bizzat uygulamalı olarak da göstermiştir.

Sahabenin verdiği mehir miktarları arasında farkın oldukça fazla olması nedeniyle ortalama bir miktar belirlemek mümkün görünmemektedir. Ancak, sahabe dönemi yine de mehir miktarı belirleme konusunda önemli ipuçları verir. Bu geniş yelpaze, uygulamada kolaylığı ve her kesim için örnekliği de beraberinde getirir. Sahabe uygulamalarından hareketle, maddi imkânı olanların mehrin işlevini yerine getirecek bir miktar vermeleri gerektiğini söylemek mümkündür. Zira Hz. Peygamber’in verdiği miktarın altında mehir veren sahabilerin genellikle o miktarı veremeyecek durumda oldukları görülür. Bununla birlikte Ebû Hureyre’nin naklettiği, sahabenin mehirlерinin 10 ukiyye olduğunu ifade eden rivayete ve Hz. Ömer’in mehre bir sınır koyma teşebbüsüne dayanarak, mehir verirken toplumsal durumun da göz önünde bulundurulması gerektiği söylenebilir. Zira maddi imkânı olanların yüksek miktarlarda mehir vermeleri emsal mehirleri yükseltecek, bu da fakirlerin evlenmesini zorlaştıracaktır. Buna rağmen mehri yüksek tutmak isteyenlerin önünde herhangi bir engel yoktur. Ekonomik durumu müsait olanlar için hal böyle iken, maddi imkândan yoksun olanların da güçleri nisbetinde mehir vermeleri, sırf bu sebepten dolayı evlilikten kaçınmamaları gerektiği söylenebilir.

⁹⁴ Benzer görüş için bkz. Arif Gezer, *Sünnete Göre İslam Ailesinin Kuruluşunda Mehir-Tarihteki ve Günümüzdeki Uygulamalar* (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1993), 101.

KAYNAKÇA

- Askalânî, İbn Hacer. *Fethu'l-bârî şerh-i Sahîhi'l-Buhârî*. Thk. Abdulaziz b. Abdullah İbn Bâz. Beyrut: Dâru'l-Meârif, 1379.
- Belâzürî, Ahmed b. Yahya. *Ensâbü'l-eşrâf*. Thk. Süheyl Zekkâr - ve Riyâd Zerkelî. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1996.
- Beyhakî, el-Hüseyn b. Ali. *Sünenü'l-kübra*. Thk. Muhammed Abdulkadir Atâ. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2003.
- Buhârî, Muhammed b. İsmail. *el-Câmiu's-sahîh*. Thk. Muhammed Züheyr b. Nâsır Nâsır. Dâru Tavku'n-Necat, 1422.
- Dârekutnî, Ebu'l-Hasen Ali b. Ömer. *Sünenü'd-Dârekutnî*. Thk. Şuayb Arnaût - Hasen Abdülmün'im Şelebî - Abdullatif Hırzallah - ve Ahmed Berhûm. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2004.
- Ebü Dâvûd, Süleyman b. Eş'as. *es-Sünen*. Thk. M. Muhyiddin Abdulhamid. Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyye, t.y.
- Erdoğan, Mehmet. *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2016.
- Erkal, Mehmet. "Zekât". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 44:197-207. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Erul, Bünyamin. "Hz. Âişe Kaç Yaşında Evlendi? Dokuz mu? On dokuz mu?" *İslâmî Araştırmalar Dergisi* 19/4 (2006): 637-349.
- Fayda, Mustafa. "Âişe". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 2: 201-205. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.
- Gezer, Arif. "Hz. Peygamber Dönemi Mehir Uygulaması ile Günümüz Mehir Uygulamasının Karşılaştırılması". *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/6 (2017): 55-72.
- Gezer, Arif. *Sünnete Göre İslam Ailesinin Kuruluşunda Mehir-Tarihteki ve Günümüzdeki Uygulamalar*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 1993.
- Heysemî, Ebu'l-Hasen Nuruddin. *Mecmeu'z-zevâid ve menbei'l-fevâid*. Thk. Hüsameddîn Kudsî. Kâhire: Mektebetü'l-Kudsî, 1994.
- İbn Âbidîn, Muhammed Emin. *Reddü'l-muhtâr ale'd-Dürri'l-Muhtâr Şerh-i Tenvîri'l-Ebsâr*. Thk. Adil Ahmed Abdulmevcud - ve Ali Muhammed Muavviz. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1994.
- İbn Esîr, İzzüddin. *Üsdü'l-gâbe fî ma'rifeti's-sahâbe*. Thk. Ali Muhammed Muavviz - ve Âdil Ahmed Abdulmevcud. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1994.
- İbn Hanbel, Ahmed. *el-Müsned*. Thk. Şuayb Arnaût - ve Adil Mürşid. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2001.

- İbn Hibban, Ebû Hâtim Muhammed. *es-Sîretü'n-nebeviyye ve ahbâru'l-hulefâ*. Beyrut: el-Kütübü's-Sekâfiyye, 1987.
- İbn Hişam, Abdümelik. *es-Sîretü'n-nebeviyye li İbn Hişam*. Thk. Mustafa Sakka - İbrahim el-Ebyârî - ve Adülhafiz Şelebî. Beyrut: Dâru İhyâi't Tûrâsi'l Arabiyye, 1955.
- İbn İshak, Muhammed. *Kitâbü's-Siyer ve'l-Meğâzî*. Thk. Süheyl Zekkâr. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1978.
- İbn Kesîr, İsmail b. Ömer. *el-Bidâye ve'n-nihâye*. Thk. Ali Şerîf. Beyrut: Dâru İhyâi't Tûrâsi'l Arabiyye, 1988.
- İbn Mâce, Muhammed b. Yezid. *es-Sünen*. Thk. Muhammed Fuad Abdülbaki. Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, t.y.
- İbn Musa, İyaz. *İkmâlü'l-mu'lim bi-fevâidi'l-Müslim*. Thk. Yahya İsmail. 8 Cilt. Dâru'l-Vefa li't-Tabâati ve'n-Neşr ve't-Tevzî', 1998.
- İbn Sa'd, Ebû Abdullah Muhammed. *et-Tabakâtü'l-kübra*. Thk. Muhammed Abdulkadir Atâ. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1990.
- Kallek, Cengiz. "Miskal". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 30: 182-183. İstanbul: TDV Yayınları, 2005.
- Kallek, Cengiz. "Müd". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 31: 457-459. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Kandemir, Mehmet Yaşar. "Hafsa". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 15: 119-120. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- Kandemir, Mehmet Yaşar. "Hatice". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 16: 465-466. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- Kandemir, Mehmet Yaşar. "Meymûne". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 29: 506-507. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
- Kandemir, Mehmet Yaşar. "Ümmü Seleme". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 42: 328-330. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'ân*. Thk. Ahmed Berdûnî - ve İbrahim Atfîş. Kâhire: Dâru'l-Mektebeti'l-Mısriyye, 1964.
- Müslim, İbnü'l-Haccâc. *el-Câmiu's-sahîh*. Thk. Muhammed Fuad Abdülbaki. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1991.
- Nemerî, İbn Abdilberr. *el-İstîâb fî ma'rifeti'l-ashâb*. Thk. Ali Muhammed Becâvî. Beyrut: Dâru'l-Cîl, 1992.
- Nesâî, Şuayb b. Ali. *es-Sünen*. Thk. Abdulfettah Ebû Ğudde. Halep: Mektebü'l-Matbûâti'l-İslâmiyye, 1986.

- Nevevî, Yahya b. Şeref. *el-Minhâc fî şerhi Sahîh-i Müslim b. Haccâc*. Beytül'Efkarî'd-Düveliyye, t.y.
- San'ânî, Muhammed b. İsmail Emir. *Sübülü's-selam*. Mektebetü Mustafa el-Bâbî el-Halebî, 1960.
- Savaş, Rıza. "Cüveyriye bint. Hâris". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 8: 146. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.
- Şâfiî, Muhammed b. İdris. *el-Ümm*. Thk. Rifat Fevzi Abdulmuttalib. Dâru'l-Vefa li't-Tabâati ve'n-Neşr ve't-Tevzî, 2001.
- Şahyar, Ayşe Esra. "Zeyneb bint. Huzeyme". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 44: 361. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Taberânî, Ebu'l-Kâsım Süleyman. *el-Mu'cemu'l-kebîr*. Thk. Muhammed b. Abdülmecid Selefi. Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, 1994.
- Taberî, Muhammed İbn Cerîr. *Tarihu't-Taberî-tarihu'r-rusûl ve'l-mülûk*. 2. Bs, 11 Cilt. Beyrut: Dâru't-Türâs, 1387.
- Tirmizî, Ebû İsa. *el-Câmiu's-sahîh*. Thk. Beşşar İvad Marûf. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1998.
- "Türkiye Diyanet Vakfı 2018 Online Bağış Sistemi". <https://bagis.diyantvakfi.org.tr>. Erişim: 17 Şubat 2019. <https://bagis.diyantvakfi.org.tr>.
- Uraler, Aynur. "Safiyye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 35: 474-475. Ankara: TDV Yayınları, 2008.
- Uraler, Aynur. "Ümmü Habîbe". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 42: 318-319. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Vâkıdî, Ebû Abdullah Muhammed. *Kitâbü'l-Meğâzî*. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, t.y.
- Yılmaz, Hayati. "Reyhâne bint. Şem'un". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 35: 41-42. Ankara: TDV Yayınları, 2008.